

sá válhatott, hogy nincs egyetértés abban, hogy mi is a matematikai gondolkodás (azaz a bevezetésben kitűzött cél – egyelőre? – nem érhető el). Azonban egyértelmű az is, hogy az egyes elméleteknek számos közös vonása van (bár „igen nehéz általános vonásokat találni, amelyek áthatják az összes eltérő matematikai gondolkodásfajtat”). A szerkesztő szerint a kötethez hasonló munkáknak a jövőben a matematika más-más megközelítése közötti különbségek megértésére kellene összpontosítania.

A tanulmánykötet fontos szerepet tölthet be Magyarországon is, hisz a rengeteg különböző nézőpont, a számos kutatás (kísérlet, vizsgálat) és a sok megfogalmazott tapasztalat nálunk is értő követőkre található. Az egyes fejezetekben fellelhető módszerek gyakorlati útmutatásokkal is szolgálnak a pe-

dagógusoknak. Jól ötvöződik a könyvben az „elmélet” és a „gyakorlat” – valóban mindenki megtalálhatja benne az őt leginkább érdeklő részt. Az áttekinthető ábrák, grafikonok, a táblázatokba foglalt adatok még érdekesebbé teszik a művet.

A könyvet Dobi János fordította magyarra. Feladata nem volt könnyű, hiszen számos, magyarul nem használt szakkifejezés átültetését kellett megoldania.

A kötet megjelenési formája hűen illeszkedik tartalmához: a borító és a szerkesztés is igényes munka.

A matematikai gondolkodás természete. Szerkesztette: STERNBERG, ROBERT J.–BEN-ZEEV, TALIA. Vince Kiadó Kft., Bp. 1998, 317 old.

Molnár László

Az újraolvasás lehetőségei és az irodalmi kánonok

Már *Kosztolányi Dezső* is „úgy gondolta, hogy nincsenek elévülhetetlen értékek, szükség szerű, hogy egyik nemzedék sárba rántsa azt, amit az előző a magasba emelt, és nem lehet megjósolni, vajon véglegesnek bizonyul-e majd egy leértékelés, avagy nem” – idézem *Szegedy-Maszák Mihály* hivatkozását az *Irodalmi kánonok* című legfrissebb tanulmánykötetéből. Maga a szerző sem tartja másként: „Kánont csakis az értékörzés védekező távlatából lehet kijelölni” – írja a könyv *Utóhangjában*. *Szegedy-Maszák Mihály* neve már régen fogalomná vált a ma-

gyar irodalomtudomány berkeiben, hiszen több monográfia, tankönyv és számos tanulmánykötet írója, szerkesztője. A magyar és az angol romantika irodalmának szakértője, és elévülhetetlen érdemei (azaz interpretációi) vannak a modern és a posztmodern magyar irodalom vizsgálatában és népszerűsítésében is. Elméleti és tanári munkássága alapvetően határozza meg az utóbbi évtizedek irodalmi gondolkodását. Ezért sem meglepő, hogy ez a sokadik tanulmánykötete elsősorban olyan átfogó problémákat tárgyal, mint az irodalmi kánonok viszo-

nyának vizsgálata különböző művészeti ágakon belül, vagy a fordítás és a kánon, illetve a dekonstrukció és a kánon kapcsolata. [A hagyomány és a kánonképződés kérdéseivel előző tanulmánykötetében, a „*Minta a szönyegen*” (1995) című munkájában is foglalkozott.]

Az *Irodalmi kánonok* dolgozatai között folytatását olvashatjuk a szerző Kosztolányi és *Kemény Zsigmond* szövegeivel folytatott újabb párbeszédének. Sokan elismerik ma az újraolvasás fontosságát, de kevesen vannak, akik gyakorolják. Ebből a szempontból is példaértékű a kötet, melyben Szegedy-Maszák Mihály a *Kemény Zsigmond* műveiről szóló monográfia szövegéhez képest „újraolvassa” *A rajongók* című regényt.

A szerző életművében tovább erősödik az a tendencia, melyre maga világít rá a már megidézett „*Minta a szönyegen*” című kötet *Előszavában*: „Korábban a líra állt érdeklődésem középpontjában, újabban viszont főként az elbeszélő próza foglalkoztatott. Eltávolodtam az angolszász »új kritika«, majd a francia strukturalista örökségtől, és talán némileg közeledtem a német hermeneutika örökségéhez, legalábbis abban a tekintetben, hogy a művet nem adott tárgyként, de időben és térben ható, lezáratlan történésként igyekszem szemlélni...” Mint a korábbi példák-ból is nyilvánvaló, ez a kötet is elsősorban prózai szövegekkel foglalkozik, de csemegeként három tanulmány is visszatér lírai szövegcsoporthoz értelmezéséhez. Az egyik

Ady és a francia szimbolisták (Mallarmé, Baudelaire, Verlaine) költészetét, a másik *Radnóti és a holocaust* irodalmát vizsgálja. A harmadik írás beleágyazódik a fordítás elméletével foglalkozó szövegtestbe, melyben Szegedy-Maszák Mihály többek között *Márton László Goethe*-, *Kosztolányi Blake*- és *Robert Browning*-, *Szabó Lőrinc Blake*- és *Mörrike*- és *Baudelaire*-fordításait elemzi.

Szegedy-Maszák Mihály tanulmánykötete képes arra, hogy már a *Bevezetés* olvasásakor elnyerje az olvasó rokonszenvét. Minden olvasóé. A szerző nemcsak a már ekkor nyilvánvalóan széles körű világirodalmi tájékozottságával veszi le lábáról az írásait esetleg még nem ismerő olvasót is (egyaránt hivatkozik angol, francia és német nyelvű szakirodalmakra és szépirodalmi szövegekre), hanem elsősorban könyve „olvashatóságával”, vagyis olvasmányosságával. Azt hiszem, kevesen mondhatták és mondhatják el magukról az irodalomtudomány legjelentősebb képviselői közül is, hogy tanulmányaik a szakma legszűkebb rétegének befogadón ki-

vül olvasókra találtak és találnak. És most itt nem elsősorban az úgynevezett „divatos” szakszavak használatára, illetve használatának minimalizálására gondolok, mely Szegedy-Maszák Mihály nyelvfelfogásának finomságára vall és nem feltétlenül kritikai gesztus. Ami igazán lenyűgöző Szegedy-Maszák Mihály szövegeiben, az az interdiszciplináris és átfogó tudás. Már a mindössze nyolc oldalas bevezetőben képes

A tanulmánykötet legizgalmasabb tanulmányai egyébként a két nyugatos szerző, Babitsnak és Kosztolányinak a világirodalomról alkotott nézeteit vizsgálják. A szerző megállapítja, hogy Babits, aki Az európai irodalom története című munkájában „a nyugati kánon kijelölésére tett úttörő kísérletet” és „az irodalom történeté utazás formájában beszéli el”, szellemi utazása végére elmozdul arról az állásponttól, mely szerint a művészi értékek időtlenek volnának. Kosztolányi, aki nem írt összefüggő és hosszabb terjedelmű világirodalom-történeti áttekintést, ami feltehetően alapvetően következett abból, hogy - jelentős fordítói munkássága ellenére - „nem hitt a nyelvek átjárhatóságában”.

A művészetek egyetemessége és viszonylagossága című témáról érdelemes összefoglalót írni. Ebből megtudhatjuk, melyek a kánon művészeti fogalmának alapproblémái, hogy kik foglalkoztak ezzel a kérdéssel itthon és külföldön, mit gondoltak róla a 18. században, továbbá, hogy más művészeti ágakban és más kultúrákban hogyan vetődött fel a kérdés, és végül, hogy mit lehet kezdeni a kultúrák egymás közti párbeszédével a művészetekben.

A *Fordítás és kánon* elnevezésű fejezet a magyar irodalomtudomány közelmúltjának egyik fő kutatási területéhez kapcsolódik; két éve az *Alföld* című folyóirat több tanulmányt közölt e témában. Szegedy-Maszák Mihály számos nézőpontból vizsgálja a kérdést, nem csak a már említett szerzők és fordítók által létrehozott szövegek problematikusságán keresztül. A fordítást nem szükíti a műfordítás értelmezési körére, és *Gadamer* nyomán olvasási folyamatnak tekinti, amely sokkal inkább csak a fordíthatatlanság különböző fokait prezentálhatja. A szerző vázolja a századforduló magyar irodalomtudományának a témához kapcsolódó és egymással szembenállókét irányát, elsősorban *Babits* és Kosztolányi fordításról alkotott szemléletének bemutatásán keresztül. Babits a formához való hűségben látta a tartalmi hívséghez vezető utat, vagyis „a forrás- és célszöveg megfelelését tartotta irányadónak”. Kosztolányi viszont a célszöveget tekintette elsődlegesnek és a fordítást alkotásként fogta föl. A tanulmánykötet szerzője viszont szélesebb horizontban, „távoli kultúrák közötti kapcsolatteremtésként” értelmezi a fordítás folyamatát, és a fordíthatóság mértékét attól teszi függővé, „hogy a forrás- és a célszöveg hagyományai mennyire állnak távol vagy közel egymástól”.

A tanulmánykötet legizgalmasabb tanulmányai egyébként a két nyugatos szerző,

Babitsnak és Kosztolányinak a világirodalomról alkotott nézeteit vizsgálják. A szerző megállapítja, hogy Babits, aki *Az európai irodalom története* című munkájában „a nyugati kánon kijelölésére tett úttörő kísérletet” és „az irodalom történeté utazás formájában beszéli el”, szellemi utazása végére elmozdul arról az állásponttól, mely szerint a művészi értékek időtlenek volnának. Kosztolányi, aki nem írt összefüggő és hosszabb terjedelmű világirodalom-történeti áttekintést, ami feltehetően alapvetően következett abból, hogy – jelentős fordítói munkássága ellenére – „nem hitt a nyelvek átjárhatóságában”.

E tanulmányok alapvető fontosságát abban látom, hogy folytatni látszanak az „irodalomtudomány az irodalomtörténet történetéről” szóló diskurzust, és részét képezhetik egy további ez irányú és átfogó vizsgálatnak.

Szegedy-Maszák Mihály tanulmánykötetének szövegei folyamatosan reflektálnak egymásra mind tematikailag, mind az említett szerzők és szövegek sokaságának relációjában: a tanulmányok egymást olvassák. *Az Utóhang* pedig önreflexió a kötet egészére. Az ezredvég magyar irodalomtudományának egyik legjelentősebb alakja – bár ezzel a munkájával is megerősíteni látszik a korábbi köteteivel kijelölt kánonizációs irányt –, tisztában van azzal, hogy „a kánonok lényegéhez tartozik, hogy már megalkotásuk pillanatában érvényüket veszítik. Nélkülük elképzelhetetlen műalkotások megközelítése, de a megértés egyszersmind a létező kánonok rombolását teszi szükségessé.”

SZEGEDY-MASZÁK MIHÁLY: *Irodalmi kánonok. Csonkai Kiadó, Debrecen 1998.*

Péczely Dóra